№ 171 Սեպտեմբերի 28 (Հոկտեմբերի 10) 1880 Սեպտեմբերի 28 (Հոկտեմբերի 10) № 171

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլ, կէս տարվանը 6 ռուբլ
Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն Խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція „Мшакъ“.

ՄՇԱԿ

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)

Ցայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Ցայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Լրագրութեան նշանակութիւնը: — Ներքին տեսութիւն: Նամակ Լօռուց: Նամակ Աէէքսանդրապոլից: Նամակ Վերին-Ագուլիսից: Նամակ Ախալցխայից: Նամակ Հին-Նախիջևանից: Նամակ Գանձակից: Ներքին լուրեր:—Արտաքին տեսութիւն: Ծովային ցոյց: Միացեալ Նահատրմի միջամտութիւնը:—«Մշակի» հեռագիրներ: — Ցայտարարութիւններ:

ԼՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Կան բոլէներ, երբ աւելորդ է յիշեցնել մարդիկներին իրանց պարտաւորութիւնը լրագրական խօսքի միջոցով, ինչքան էլ բարձր լիներ լրագրութեան նշանակութիւնը: Մեր հակառակորդները, «Մեղու» և «Պսակ» կամենում են մեզ բացատրել լրագրութեան բարձր, վսեմ նշանակութիւնը: Բայց ինչ որ իրանք մեզ են ասում, իսկապէս նրանց է վերաբերվում:

«Մեղուն» իր բաց նամակի մէջ զրպարտում է մեզ որ մենք կեղծ նամակներ ենք տպում, այն ինչ մեր բոլոր թղթակիցների իսկական անունները մենք շատ հեշտութեամբ իսկոյն կարող էինք յայտնել, եթէ նրանք իրանք այդ կամենային: Երկու լրագիրների մէջ ծագած պոլէմիկի ժամանակ «Մշակի» ոչ մի թղթակցութիւն հնարված չէր, ոչ մինը գրված չէր խմբագրութեան մէջ: «Մեղուն» չէ բաւականանում մեզ զրպարտելով, այլ յանդգնում է յարձակվել մեզ վրա, բացատրելով մեզ թէ որքան մեծ յանցանք է կեղծ նամակների ստեղծելը: Ամենակեղտոտ, վերաւորիչ կերպով Թիֆլիսի հայ ինտելիգէնցիայի օրգանը համեմատում է կեղծ նամակներ ստեղծողներին անպիտան գողերի, վաշխառուների, սուտ թղթադրամ շինողների, կեղծ վկայութիւն տուողների հետ և այլն:

Այո, կեղծ նամակ ստեղծողները նոյնքան մեծ յանցաւորներ են, որքան վերև յիշված այդ բոլոր յանցաւորները:

Բայց քանից ի՞նչ է դուրս գալիս. «Մեղուն» այդ բոլորը գրել է, նրա համար որ ծածկի իր սեփական յանցանքը, որովհետև նոյն համարում ինքն ճշմարիտ տպում է մի կեղծ նամակ Ամիրխանեանցի անունով, որով շոշափում է ամենանվաչել կերպով Ամիրխանեանցի պատիւը, ինչպէս է հասցնում նրա գործունէութեանը, նրա կեանքի անզորրութեանը, գրգռում է նրա դէմ ամբոխի մոլեռանդութիւնը, ստուեր է գցում Անդրկովկասի հայերի մի ամբողջ ազգին խմբի, հայ աւետարանականների վրա...

Եւ ճշմարիտ, այդ տեսակ հանգամանքներում աւելորդ է լրագրական պոլէմիկը, անզոր է մամուլի խօսքը, որքան էլ մեծ նշանակութիւն ունենար լրագրութիւնը: Այդ տեսակ հանգամանքներում, այսինքն կեղծ նամակներ տպելու յանցանքի դէմ հնարաւոր է միմիայն օրէնքի դատաստանի միջոցով բացատրութիւն պահանջել:

Եւ չը պէտք է մոռանալ որ Ամիրխանեանցի յանցանքը այստեղ կրկնակի է, մէկը որ նա ստեղծում է և տպում է մի կեղծ նամակ, որի նպատակն է սարսափելի ինչպէս հասցնել մի մարդուն և մի սկզբունքին և երկրորդ՝ որ նա նոյն իսկ այդ իր յանցանքը ծածկելու համար, մեղադրում է ուրիշին, թէ նա է կեղծ նամակներ ստեղծողը և իբր թէ արդար վրդովմունքով, ազնիւ մարդու զայրացմամբ, դրոշմում է ամօթի դրոշմով ուրիշի արածը....

Ուրեմն ո՞ր աստիճանի անբարոյականութեան է հասած ողորմելի հայոց մամուլը: Այն մարդը որի համար սովորական բան է կեղծ նամակներ շինելու յանցանքը, այդ տեսակ մարդ շատ հեշտութեամբ, ի հարկէ, կարող է ժամանակով անցնել և դէպի ուրիշ աւելի խոշոր յանցանքներ....

Բայց ամենասարսափելին այն է որ այդ տեսակ մարդիկ դեռ երես ունեն խօսել բարոյականութեան վրա և ուրիշներին մեղադրել:

Այո, կան հանգամանքներ, որտեղ լրագրութիւնը անզօր է: Այդ տեսակ հանգամանքներում լրագիրը պիտի լռէ և խօսէ դատաստանը, լրագրական ապարդիւն վէճի տեղը պէտք է բռնի դատարանը:

Եւ ճշմարիտ, ինչ երաշխաւորութիւն կայ խաղաղ քաղաքացու համար, եթէ կեղծ նամակներ ստեղծելը սովորական կը դառնայ մեր մամուլի կողմից: Այսօր Ամիրխանեանց, վաղը մի ուրիշը զոհ կը դառնայ մամուլի անսանձ կրքերի: Եւ ահա, մի նոր, կատարելապէս անբարոյականացնող ոգի կը սկսէ տիրել մեր լրագրութեան մէջ: Մինը միւսից օրինակ կառնէն և այլ ևս ոչինչ երաշխաւորութիւն չի լինի, ոչ ոքի համար, որ և դատաական թղթակիցները իրանց անձնական թշնամուն ինչպէս հասցնելու նպատակով, չեն դիմի նոյն միջոցներին, կեղծ նամակների ընտեղծելուն:

Եւ այն ժամանակ լրագրութիւնը փոխանակ բարոյականացնող միջոցի, կը դառնայ ամենաանբարոյականացնող հասարակական միջոց:

Այդ տեսակ հրէշաւոր ուղղութեանը վերջ դնելու համար, նրան սանձահարելու համար միմիայն մի ելք կայ,—այն է դիմել օրէնքների արդարադատութեանը:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԼՕՌՈՒՑ

16 սեպտեմբերի

Լօռու ամենայտնի և չքաւոր գիւղերից մինը Լօռու-բերդ անուանած փոքրիկ գիւղն է: Այդ այն բերդն է, որ քանի մի հարիւրեակ տարի առաջից առաջ հակայի պէս պաշտպանելիս է եղել իր ամուր գաղմփրով շրջված հատ պատերի մէջ լօռեցիներին արիւնարբու Հասանխանի բարբարոսիութիւնների դէմ: Այսօր Լօռու իշխանների արիւնով շաղախված այդ հնադարեան բերդից միայն նրա պարիսպների կիսակործան հետքերն են նշմարվում, որոնք նայողին առաւել ցաւ են պատճառում, քան ուրախութիւն:

Այդտեղ այժմ բնակվում են մի քանի հայ տներ որոնք պարապում են երկրագործութեամբ և անասնապահութեամբ:

Գիւղս հարաւ-արևելեան կողմը ձգված ընդարձակ դաշտավայրի վրա իսկոյն մարդու աչքին է ընկնում մի կոնուսաձև բարձր բլրակ. այդ ասրբ Սարգիս անուանած տաճարներն է: Հիանալի է դրա տեսարանը մանաւանդ տօնի օրը, ուր հեռու բլրակի շուրջ ամեն մի ծառի տակին ցորենալի արտօրաների միջին ուխտաւորները խումբ խումբ ժողոված՝ քեֆ են անում զուռնայով և ամեն մի խմբի միջից բարձրանում է ոլորվելով, մատաղների թանձր ծուխը. միւս կողմն էլ ուխտաւոր հարսներ և աղջիկներ, գոյնզգոյն շորերով զարդարված, բարձրանում են բլրակի ծայրը օձապտոյտ ճանապարհով դէպի ուխտատեղին:

Բլրակի ծայրին բացի մեր ուեբակներից կայ և բաւականին մեծ, սեւագոյն սրբատաշ քարերից մի աւերակ, առանց առաստաղի: Նիներութեան հարաւային կողմն ճակատի վրա գեղնագոյն քարի վրա հայերէն տառերով գրված մի քանի տող գրութիւն կայ: Տեղոյս տիրացու Սարգիսը ինձ ասաց որ դա ամբար էր հացի, միայն թէ այդ փոքր ինչ ինձ կասկածելի է թւում, որովհետև շատ գեղեցիկ շինութիւն է և առաւել նման է մի վեհարանի, քան ամբարի:

Նոյն իսկ ուխտատեղում մի փոքրիկ խորան կայ, ուր թաղած են սուրբ Սարգսի մասունքը:

Որքան մեզ ուրախալի էր տեսնել այդ տեղ բազմաթիւ ժողովրդուրդ հեռաւոր գիւղերից եկած, իրանց բարեպաշտական պաշտօնը կատարելու, այնքան և տխրալի էր երբ տիրացու Սարգիսը յայտնեց ինձ որ այդ բոլոր արդիւնքը գընում է Թիֆլիս Ներսիսեան ուսումնարանը: Զարմանալի իրողութիւն,—ինչու պէտք է Ներսիսեան ուսումնարանը գնայ, քանի որ ուխտատեղյոս մարձակայ գիւղերը առաւել կարօտութիւն են զգում ուսումնարանի, քանի որ այստեղի մատաղաչաս մանուկները զուրկ են մնում իրանց մայրենի լեզուի ուսումից:

Տօնի օրը Ջալալ-Օղլեցի և Գարգարեցի երիտասարդները մեծ անկարգութիւններ են անում՝—մմմանց վրա ատրճանակներ արձակում, մմմանց հետ կռւում, մմմանց ծեծում, հարբած ցիարշաւ անում, որպէս զի իրանց և ձիաների քաջութիւնները ցոյց տան, բայց շատ անգամ կամ իրանք են վնասվում, կամ կանանց են զցում ձիաների ոտքի տակ և ջարդ ու բարդի անում: Այս տարվայ տօնին մի շուլավերիցի պարոն եկել էր և կամենալով ուխտաւորներին ցոյց տալ իր քաջութիւնը, ձիուց վայր ընկաւ և ոտը կոտրեց:

Կ. Շախատունանց

ՆԱՄԱԿ ԱԷԷՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼԻՑ

Սեպտեմբերի 15

Վերջին ժամանակ «Մեղուի» և «Մշակի» մէջ վիճաբանութիւն ծագեցաւ կրօնի և խղճի ազատութեան մասին: «Մեղուն» հաստատում է, որ հայերից պահանջված կրօնի ազատութիւնը չափազանց է և հաւատար է անտարբերութեան պահանջելուն դէպի իրանց ազգային եկեղեցին, որով պիտի թոյլ տրվէր աւետարանականներին և այլոց մանեաւ հայ եկեղեցին և այն տեղից յանչատակելու միամանեներին: Ցեսոյ աւելացնում է թէ հայ (լուսաւորչական եկեղեցին է եղել ազգի պահպանողն, ուստի և է: Բայց ինչ որ եղել է, չէ նշանակում որ հիմայ էլ կայ: Ցեսոյ գալով ազգութեան խնդրին, հաւատացնում է, որ կրօնը ազգութեան յատկա-